

AURELIA

PRVNÍ ČÁST.

I.

Sen je druhý život. Nedovedl jsem bez zachvění projít těmi dveřmi ze slonoviny nebo z rohoviny, které nás dělí od neviditelného světa. První okamžiky spánku jsou obrazem smrti; jakési mlhavé ochromení se zmocňuje naší myšlenky a nedovedeme určit přesnou chvíli, kdy naše já, v jakési jiné podobě, pokračuje v díle jsoucnosti. Je to jakési nejasné podzemí, které se pozvolna rozjasňuje a v němž ze stínu a z noci vyplouvají bledé, vážně nehybné postavy, které bydlí v příbytku zesnulých spravedlivých. Pak se utváří obraz, nový jas zazáří a uvádí do pohybu ta bizarní zjevení; otvírá se nám svět Duchů.

Swedenborg říkával takovým visím *Memorabilia*; mívával je častěji v snění než ve spánku; Apulejův *Zlatý osel* a Dantova *Božská komedie* jsou básnické vzory takových studií lidské duše. Zkusím podle jejich příkladu zaznamenat dojmy z dlouhé nemoci, která celá uplynula v tajemstvích mého ducha; — a nevím, proč užívám toho slova nemoc, neboť nikdy jsem se, pokud se týče mne samého, necítil zdravěji. Mnohdy jsem myslíval, že má síla a má činorodost jsou zdvo-

jeny; zdávalo se mi, že vše vím, vše chápu; obraznost mi přinášela nekonečné slasti. Když zase nabude toho, čemu lidé říkají rozum, máme snad litovat, že jsme ty slasti ztratili? . . .

Tato *vita nuova* měla pro mne dvě období. Zde jsou poznámky vztahující se k období prvnímu. — Jistá dáma, kterou jsem dlouho miloval a kterou budu nazývat jménem Aurelia, byla pro mne ztracena. Málo záleží na okolnostech této události, která měla mít tak veliký vliv na můj život. Každý může ve vzpomínkách vyhledat nejbolestnější zážitek, nejstrašnější ránu, zasazenou duši osudem; to pak bývá třeba rozhodnouti se pro smrt nebo pro život: — řeknu později, proč jsem si nevybral smrt. Ježto jsem byl zavržen tou, kterou jsem miloval, a vinen proviněním, v jehož odpuštění jsem už nedoufal, nezbyvalo mi, než vrhnouti se do všedních, sprostých opojení; předstíral jsem radost a bezstarostnost a toulal jsem se světem, bláznivě zamilován do rozmanitosti a do rozmaru; miloval jsem zvláště podivné kroje a mravy dalekých národů; zdálo se mi, že tak přesunuji podmínky dobra a zla, hranice, abych tak řekl, toho, čím je nám Francouzům *cit.* „Jaké to šílenství,“ říkal jsem si, „milovat takto platonickou láskou ženu, která tě už nemiluje! To vše zavinila má četba; bral jsem vážně výmysly básníků a vytvořil jsem si Lauru nebo Beatrici z docela všední ženy našeho století . . . Přejdeme k jiným záletům a brzy na ni zapomeneme.“ Závratnost veselého karnevalu v kterém si italském městě rozptýlila všechny mé melancholické myšlenky. Byl jsem tou úlevou, kterou jsem pocítoval, šťasten tak, že jsem svou radost oznámil všem

přátelům a popisoval jsem jim v dopisech jako trvalý stav svého ducha to, co bylo jen horečnou předrážděností.

Jednoho dne přijela do toho města velmi slavná žena, která si mě přátelsky oblíbila a která, jsouc zvyklá líbit se a oslňovat, bez námahy mě zvábila do kroužku svých obdivovatelů. Po večírku, na němž byla zcela přirozená a zároveň plna půvabu, jehož sílu všichni pocítovali, uvědomil jsem si, že jsem do ní zamilován tak, že jsem se rozhodl bez prodlení jí napsat. Byl jsem tak šťasten tím pocitem, že mé srdce je schopno nové lásky! . . . Vypůjčil jsem si v tom nepřirozeném nadšení tytéž věty, jimiž jsem tak krátce před tím líčil lásku opravdovou a dlouho pocítovanou. Jakmile jsem dopis poslal, byl bych chtěl zadržet jej, a šel jsem do samoty snít o tom, co se mi zdálo hanebným zneuctěním mých vzpomínek.

Večer vrátil mé nové lásce všečen její včerejší půvab a lesk. Ta dáma byla dojata tím, co jsem jí napsal, třebaže dala najevo trochu překvapení nad náhlou horoucností mé vášně. Prožil jsem v jediném dni několik stupňů citů, které je možno k ženě pocítit se zdáním upřímnosti. Přiznala se mi, že můj dopis ji překvapil a zároveň naplnil hrdostí. Zkusil jsem přesvědčit ji, ale byt jsem říkal cokoli, nemohl jsem v našich rozhovorech najít tón svého stylu, takže mi nezbylo než s pláčem se jí přiznat, že já sám jsem se zmýlil, když jsem ji šálil. Ale má rozcítlivělá důvěrná přiznání byla přece jen dost půvabná a marné projevy lásky byly vystřídány přátelstvím, silnějším v své lahodnosti.

II.

Později jsem se s ní setkal v jiném městě, kde byla ona dáma, kterou jsem ještě stále beznadějně miloval. Náhodou se seznámily a první z nich se patrně naskytlá příležitost vzbudit v té, která mě vyhostila ze svého srdce, něžnější city ke mně, takže jednou, když jsem byl ve společnosti, v níž byla také ona, spatřil jsem ji, jak jde ke mně a podává mi ruku. Jak vysvětlit toto její počínání a smutný pohled, jímž doprovodila svůj pozdrav? Byl jsem přesvědčen, že v tom vidím odpuštění minulosti; božský přízvuk soucitu obdařoval prostá slova, jež mi řekla, nevýslovnou hodnotou, jako kdyby se do lahod lásky, do té chvíle světsky všední, mísilo něco náboženského, co jí vtiskovalo pečeť věčnosti.

Neodkladná povinnost mě nutila k návratu do Paříže, ale hned jsem si umínil, že tam zůstanu jenom několik málo dní a že se co nejdříve vrátím k svým dvěma přítelkyním. Radost a netrpělivost mě plnily jakousi závratí, která byla komplikována starostmi o různé věci, jež jsem měl dokončit. Jednou kolem půlnoci jsem se vracel předměstím, v němž jsem bydlil, a tu jsem najednou, zdvihnuv náhodou oči, uviděl domovní číslo ozářené pouliční světelnou. A to číslo vyjadřovalo právě počet mých let. A když jsem sklopil oči, hned jsem před sebou uviděl nějakou ženu se zsinanou pletí a s vpadlýma očima; zdálo se mi, že má podobu Aurelie. Řekl jsem si:

— To je mi oznamována její smrt — nebo má!

Ale nevím, proč jsem se přidržel tohoto posled

ního dohadu, a hned mě zarazila myšlenka, že se to jistě stane zítra v tutéž hodinu.

Té noci jsem měl sen, který mě v té myšlence ještě utvrdil.

Bloudil jsem v rozlehlé budově, složené z několika dvoran, z nichž jedny byly určeny pro studium, jiné pro rozhovory nebo pro filosofické debaty. Zastavil jsem se se zájmem v jedné ze studoven, v níž jsem podle svého přesvědčení poznával své bývalé učitele a spolužáky. Vyučování řeckým a latinským klasi- kům pokračovalo s tím jednotvárným tlumeným bzukotem, který se podobá modlitbě k bohyni Mne- mosyně. — Přešel jsem do jiné dvorany, v níž byly filosofické přednášky. Chvíli jsem tam zůstal a po- tom jsem vyšel hledat svůj pokoj v jakémsi hostinci s ohromnými schody, plném chvátajících cestu- jících.

Několikrát jsem zabloudil v dlouhých chodbách, a když jsem procházel jednou z hlavních sání, byl jsem zaražen zvláštním divadlem. Nějaká, nadlidsky veliká bytost — nevím, zda muž či žena — poletovala namáhavě nad volným prostranstvím, a zdálo se, že sebou zmítá v hustých mracích. Nemajíc už sil ani dechu, spadla nakonec do temného dvora, zachycu- jíc se a šelestíc křídly po střeších a po zábradlích. Chvíli jsem ji mohl pozorovat. Byla zbarvena červe- nými odstíny a její křídla se leskla tisícerými měňá- vými odrazy. Oděna jsouc v dlouhé roucho s antic- kými řasami, podobala se Dürerovu andělu Melan- cholie. — Neubránil jsem se, abych zděšeně nevykřikl, a to mě vyburcovalo ze spánku.

Příštího dne jsem spěšně navštívil všechny své přáte-

le. V duchu jsem se s nimi loučil, ale neříkaje jim nic z toho, čím byla zaujata má mysl, vášnivě jsem rozmlouval o různých mystických námětech; překvapoval jsem je neobyčejnou výmluvností, zdálo se mi, že všechno vím a že se mi v těch svrchovaných hodinách zjevují záhady světa.

Večer, když se zdálo, že se ta osudná hodina blíží, rozmlouval jsem v jistém kroužku u stolu s dvěma přáteli o malířství a o hudbě, definuje se svého hlediška vznik barev a smysl čísel. Jeden z nich, jmenem Pavel ***, chtěl mě doprovodit domů, ale já jsem mu řekl, že domů nejdu.

– A kam jdeš? zeptal se.

– *K Východu!*

A zatím co mě doprovázel, jal jsem se na nebi hledat hvězdu, o níž jsem se domníval, že ji znám, jako kdyby měla nějaký vliv na můj osud. Když jsem ji našel, šel jsem dále, procházející ulicemi, v jejichž směru ji bylo vidět, kráčeje takřka vstříc svému osudu a chtěje patřit na tu hvězdu do té chvíle, kdy mě měla stihnout smrt. Ale když jsem dospěl na křižovatku tří ulic, nechtěl jsem jít dále. Zdálo se mi, že můj přítel vynakládá nadlidskou sílu, aby mě dostal s místa; vzrůstal v mých očích a nabýval podoby apoštola. Měl jsem dojem, že vidím, jak se místo, na němž jsme byli, zdvihá a jak ztrácí tvary, jimiž je obdařoval jeho městský ráz; – na nějakém návrší, obklíčeném rozlehlými samotami, měnil se ten výjev v boj dvou Duchů a jakoby v jakési biblické pokušení.

– Ne! říkal jsem, nenáležím do tvého nebe. Na této hvězdě jsou ti, kteří mě očekávají. Jsou starší

než zjevení, které jsi přinesl ty. Nech mě jít za nimi, neboť ta, kterou miluji, náleží k nim a právě tam se máme shledat!

III.

Zde se pro mne začalo to, co nazvu přelitím snu do života skutečného. Od té chvíle všechno nabývalo někdy dvojího vzhledu — a to tak, že rozumovému uvažování nikdy nechybělo logiky a že paměť neztrácela ani nejmenší podrobnosti z toho, co jsem prožíval. Jenže mé skutky, na pohled nesmyslné, byly podrobeny tomu, co je podle lidského rozumu nazýváno ilusí . . .

Nejednou se mi vrátila ta myšlenka, že v jistých vážných životních okamžicích se ten či onen Duch světa vtěluje najednou do podoby obyčejného člověka a působí nebo snaží se působit na nás, třebaže ten člověk o tom ani neví nebo neuchová si na to nejmenší vzpomínky.

Přítel mě opustil vida, že jeho úsilí je marné, a domnívaje se patrně, že mě ovládla nějaká utkvělá myšlenka, kterou chůze uklidní. Když jsem viděl, že jsem sám, namáhavě jsem vstal a dal jsem se zase na cestu směrem k hvězdě, na niž jsem nepřestal upírat oči. Při chůzi jsem zpíval nějakou tajemnou hymnu, o níž jsem byl přesvědčen, že si na ni vzpomínám jako na píseň, slyšenou kdysi v jakémsi jiném životě, a která mě plnila nevýslovnou radostí. Zároveň jsem vysvlékal své pozemské šaty a rozhazoval jsem je kolem sebe. Zdálo se, že cesta stále stoupá a hvězda že se zvětšuje. Pak jsem zůstal s rukama vztaženýma, očekávaje chvíli, kdy se duše oddělí od těla, magnes

ticky jsou přitahována do oblasti hvězdy. A tu jsem pocítil jakýsi záchvěv; stesk po zemi a po těch, jež jsem na ní miloval, mi sevřel srdce, i zaprosil jsem v nitru toho Ducha, který mě k sobě přitahoval, tak vroucně, že se mi zdálo, že zase klesám k lidem. Kolem mne stála vojenská noční hlídka; – a tu jsem měl představu, že jsem se stal velmi velikým, a že, úplně zaplaven elektrickými silami, povalím vše, co se ke mně přiblíží. Bylo něco komického v pečlivosti, s níž jsem šetřil sil a života vojáků, kteří mě našli.

Kdybych nebyl přesvědčen, že posláním spisovatele je, upřímně analyzovat to, co prožívá ve vážných chvílích života, a kdybych si nestavěl cíl, který pokládám za prospěšný, zastavil bych se zde a nepokoušel bych se popsat všechno to, co jsem potom prožíval v řadě visí, možná nesmyslných nebo prostě chorobných . . . Leže na polním lůžku, byl jsem přesvědčen, že vidím jak se nebe odhaluje a otvírá v tisícerych obrazech neslýchané nádhery. Zdálo se, že se mi zjevuje osud osvobozené duše, jako by ve mně měla být vzbuzena lítost nad tím, že jsem ze všech sil svého ducha chtěl stát zase pevně na zemi, kterou jsem už opouštěl . . . Nesmírné kruhy se rozkládaly v nekonečnu jako kruhy na vodě, zneklidněné pádem nějakého tělesa; každý ten kruhovitý pás, obyčlený zářivými bytostmi, se střídavě zbarvoval, pohyboval a rozplýval, a nějaké božstvo, stále totéž, s úsměvem odhazovalo chvilkové masky svých různých vtělení a nakonec se, neuchopitelné, uchýlilo do mystických nádher asijského nebe.

Tato nebeská vise mě vlivem toho jevu, který kdokdo mohl zažít v jistých snech, nenechávala cizím

tomu, co se dalo kolem mne. Leže na prostém vojenském loži, slyšel jsem, jak si vojáci povídají o nějakém neznámém, který byl na obchůzce zadržen stejně jako já a jehož hlas se ozval v téže místnosti. Jakýmsi zvláštním účinkem vibrace se mi zdálo, že ten hlas zazvučel v mé hrudi a že má duše se takřka zdvojnásobila – jsouc zřetelně rozdělena mezi vizi a skutečnost. V jedné chvíli mě napadlo obrátit se s napětím sil k tomu, o němž se mluvilo, potom však jsem se zachvěl, vzpomněv si na tradici, která je dobře známa v Německu a praví, že každý člověk má *dvojníka* a že, spatřili ho, jeho smrt je blízka. – Zavřel jsem oči a vstoupil jsem do změteného duševního stavu, v němž se fantastické nebo skutečné postavy, které mě obklopovaly, třísťily v tisíce prchavých zjevů. Na chvíli jsem u sebe spatřil dva ze svých přátel, kteří žádali, abych jim byl vydán, a vojáci ukázali na mne; pak se dveře otevřely a nějaký člověk mé postavy, jehož tvář jsem neviděl, vyšel s mými přáteli, jež jsem marně volal nazpět.

– To je omyl! křičel jsem. Pro mne sem přišli, a odchází kdosi jiný!

Tropil jsem takový povyk, že mě zavřeli do žalářní cely.

Tam jsem zůstal několik hodin v jakési otupělosti; konečně ti dva přátelé, jež jsem podle svého přesvědčení *už jednou viděl*, přijeli pro mne s vozem. Vypravoval jsem jim vše, co se stalo, ale oni popřeli, že by byli přišli už jednou v noci. Poobědval jsem s nimi dosti klidně, ale čím více se blížila noc, tím úzkostněji se mi zdálo, že jsem nucen obávati se téže hodiny, která včera hrozila stát se mi osudnou. Po

žádal jsem jednoho z nich o orientální prsten, který měl na prstě a který jsem považoval za starodávny talisman, a vzav šátek, přivázal jsem si prsten ke krku, otočiv pečlivě tyrkys, který v něm byl zasazen, k tomu místu na šíji, na němž jsem cítil jakousi bolest. Podle mého přesvědčení to bylo právě to místo, jímž duše hrozila uniknouti ze mne ve chvíli, kdy jistý paprsek, zazářivší z hvězdy, kterou jsem pozoroval minulé noci, splyne, vzhledem ke mně, se zenitem. Buď náhodou nebo proto, že jsem na to tak usilovně myslel, zhroutil jsem se jakoby zasažen bleskem v tutéž hodinu jako včera. Položili mě do postele a na dlouho jsem ztratil smysl a spojitost obrazů, které se mi ukazovaly. Tento stav trval několik dní. Byl jsem dopraven do nemocnice. Mnozí příbuzní a přátelé mě navštívili, ale já jsem si to neuvědomil. Jediným rozdílem mezi stavem bdělým a spánkem pro mne bylo, že v stavu bdělém se v mých očích všechno přetvořovalo; každý člověk, který se ke mně přiblížil, zdál se změněn, věci měly jakoby jakýsi polostín, který obměňoval jejich tvary, a hry světla, kombinace barev se rozkládaly, takže mě udržovaly v ustavičné řadě dojmů, které se spojovaly jedny s druhými a v jejichž pravděpodobnosti pokračoval sen, odpoutanější od vnějších prvků.